

Թարգմանեաց 'ի գաղղնականե  
Չ. Սրեհան Յ. Չախրեան



ուսմանը, վասն բարեբախտիկ ծննդեան ձեռք օգոստոսիսյան օրը դուրս ժամանակին լստորից գալիս էին. այս անգամ բարեբախտություններ կրեցին. Վերին Նախարարությունը որ անփութություններ կրեցին իրենց վրա պարզեցին ձեռք:

«Նորին Վեհափառությունը մեծապես ուրախացավ տեսնելով, որ Պարսկացի տերությանը և լստորից մեջ եղած բարեկամական յարաբերությունները ամուր հիմանց վրայ հաստատուեցան ի ձեռն վաճառականություն և նաև արևելական դաշնագրության մեջ և տարակցյալ չկայ թե այս նորահաստատ դաշնագրության մեջ ևս առաւել և մշտնջենաւոր կերպիւ պիտի սկզբունքին այն կապերը, որով ժամանակ մը միաւորեալ էին այս երկու տերութիւնները:

«Թոյլ տուք ինձ, վեհափառ տէր, որ մատուցանեմ ձեզ ինքնագիր նամակ իմ օգոստոսիսյան վեհապետին. որուն հրամանաւ կը յանձնեմ ձեզ նաև իւր կենդանագրին առաջին կարգի ակնակալու շքանշանը կապոյտ ժապուհէնով: Օգոստոսիսյան Հանր կադաշէ զկայսերական վեհափառութիւն ձեռք, որ բարեհաճիք կրել ի կուրծս այս շքանշանը, իբրև առհասարակ այնպիսի և անփութութեան բարեկամութեան ի մեջ երկուց մեծ վեհապետաց:

«Չեմ կրնար, օգոստոսիսյան տէր, բաւական ազդու խօսքեր գտնել առ ի յայտնել թէ մը չափ երջանիկ կը համարիմ զիս, որ պատիւ ունեցայ վեհափառ Հանր զգացմանցը թարգման ըլլալ Ձեր Վեհափառութեանը առջև և կադաշէմ խոնարհաբար զձեր կայսերական վեհափառութիւնը, որ բարեհաճիք ձեռք բարձր մարդասիրութիւնը տարածելու նաև իմ անձին վրայ, որչափ ժամանակ որ այս քաղաքը պիտի մնամ»:

«Վեհափառ կայսրը քանի մը մարդասիրական քաղաք խօսքեր զրուցեց Պարսկացի դեսպանին, վասն զգացմանց օգոստոսիսյան Հանրին, և շնորհակալ եղաւ ի մասին յուզարկման կենդանագրին. նմանապէս իւր գոհունակութիւնը յայտնեց վասն ընտրութեան անձին դեսպանին: Միայն թէ ինքնութեան անձին դեսպանին լստուգեցաւ կայսրուհւոյն ներկայանալը»:

Ինչպէս մեր նախնիքաց թուոյն մէջ հրատարակած ենք, վսեմափայլ Պարսկ խանը մեր հայազգի ազնիւ քաղաքացիներէն մէկն է, և մահտեսի Զօհաննէս Պարսկեան անուամբ ծառայեցաւ: Իւր յարգոյ ծնողքը և եղբարքը, նմանապէս բոլոր լիզմիրի Հայ բնակիչները մեծապէս ուրախացան տեսնելով յիշեալ ազնուական անձին այս նոր ու պատուաւոր պաշտօնին հասնիլը և որոշուեցաւ ևս առաւել յառաջադիմելը: որ իւր քաղաքական հաստատուն ուսմանցը և իւր իմաստուն գործունէութեանը արդիւնքն է, և անշուշտ մեծ պատիւ կրնէ զմիւսնացի Հայոց և բոլոր ազգին ընդհանրապէս:

Վէնայէն կը գրեն մեզ թէ վսեմափայլ Պարսկ

լիթ-խանը տերութեան երևելի պաշտօնատարաց յատուկ մարդասիրական մեծարանացը են: Թակալ եղած է և անպակաս ի ճաշ կը հրաւիրուի անոնցմէ: Ընցեալ շաբթու արտաքին գործոց տեսուչը փառաւոր հացկերոյթ մը ըրեր է ի պատիւ յիշեալ հայկազուն դեսպանին, Պարսկ տերութեան:

Փարիզի Սինիէ-օր անուն պաշտօնական օրաց գրոյն մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը կարդամք, Վանդոնէն յունվարի 14-26էն գրուած:

«Նշաւանքը՝ զոր գաշնակից հրամանատարները մեծ յաջողութեամբ յառաջ տարին ընդդէմ խռովայոյց Գաշն 96 գեղերուն, և կործանումը Հէք-Յինկի գեղին որ անոնց ընդհանուր բանակետին էր, շատ աղէկ ազդեցութիւն մը պատճառեցին Գաշնոնի բովանդակ նահանգին մէջ: Միայն սաստիկ պատիժը ապացոյց մը եղաւ գեղերուն բնակչացը թէ անօգուտ է իրենց դիմագրութիւնը ընդդէմ գաշնակցաց, և որ և իցէ յարձակումն վտանգաւոր է իրենց համար. բայց ընդհակառակն եթէ հաւատարմութեամբ վարուելու ըլլան, վտանգաւոր բան մը չունին»:

«Ուրիշ նոր, բայց խաղաղական արշաւանք մըն ալ յունվարի 12-24ին եղաւ դէպ ի Պարսկան քաղաքը, որ գրեթէ 1 միլիոն բնակիչ ունի և Գաշնոնէն 15 փարսախ վեր կիցայ, և ուրտեղապատանեալ են Գաշնոնի երևելիները, հետեւին տանելով իրենց հարստութիւնները»:

«Իմուր ծովապետը, թրայեղի զօրապետը և տիպիլի հրամանատարը ընկերութեամբ արշաւանաց զօրազնդի մը, որ գաղղիացի և անգղիացի զինուորներէ բաղկացեալ էր, հասան յիշեալ քաղաքը ուր մեծ յարգութեամբ և պատուով ընդունուեցան: Պարսկանին առջև գետեզերքը, գաշնակիցները զօրաւոր վանդակապատ մը գտան խիստ վարպետութեամբ շինուած, որ շատ դիւրութեամբ կրնար պաշտպանուիլ: Բայց ամենեւին ընդդիմակալութեան փորձ մը չեղաւ: Միայն ընդհակառակն մասնաւորները դիմաւորեցին գաշնակից հրամանատարաց և թշնամութեան ամենափոքր գործ մըն ալ չեղաւ այս արշաւանքին դէմ, որ 2 օր տևեց»:

«Գաշնակից հրամանատարները՝ Պարսկան քաղաքին առջև հասնելէն ետեւ, անոր բնակչաց պատիւը պահելու համար, թոյլ չտուին իրենց զօրացը որ ներս մտնեն, և միայն իրենց ընկերութեւ 50-60 զինուորացի քաղաքը պտտեցան, ուղեկցութեամբ տեղական գլխաւոր կառավարչաց, որոնք իրենց բնակարանը հրաւիրեցին ուր քանի մը վայրկեան հանգստանալէ ետեւ առատ նախաճաշիկ մը հանեցին գաշնակից հրամանատարաց: Խուռն բազմութիւն ժողովրդեան ուղեկից կը ըլլար միշտ անոնց, սակայն ամենեւին թշնամութեան զգացումը մը չայտնեցին, այլ ընդհակառակն խիստ յարգական և

ակնածու՝ դիրք և ընթացք մը ունեցան:

«Գաղմաթիւ յայտարարական թղթեր պատնէրը կը պոչուցին և ժողովրդեան բաժնեցին: Միայն յայտարարական թղթերով գաշնակից հրամանատարները ծանուցին թէ խռովայոյց Գաշնէն գաշնակցաց դէմ յարձակելով, յայտնապէս դէմ կը դնեն կերպական հրամանաց կայսեր. որ հաճութիւն տուած է խաղաղութեան գաշնակցութեանը և քաղաքացւոց օգուտը կը պահանջէ որ յետ այսորիկ չընդունին զանոնք իրենց մէջ: Բանդի անոնց կողմանէ եղած որակցէ յարձակում մը անպատճառ Հէք-Յինկին պատիժը պիտի բերէ այն քաղաքին վրայ, որուն մէջ պիտի ծագի յարձակումը»:

«Փարիզէն կը գրեն թէ Վաղղիոյ արտաքին գործոց տեսուչը օրէնսգիր ժողովոց հաճութիւնը ինդերեր է 200 հազար ֆրանք աւելցնելու համար ի վերայ գումարոյն, որ սահմանաւէ վասն ծախուց կրօնական հաստատութեանց Վաղղիոյ: որ կը գտնուին լրեւելի մէջ»:

«Միայն իմ ժամանակ մը, ըսեր է արտաքին գործոց տեսուչը, յորում ուրիշ տերութիւնները կը կրկնապատկեն իրենց ջանքը ընդարձակելու համար լրեւելի քրիստոնեայ ժողովրդոց մէջ իրենց բարոյական ազդեցութիւնը, վերջին աստիճանի հարկ կայ մեր վրայ հաստատուն պահել և ծաղկեցնել մարդասիրական հիմնագրութիւնները, որոնք զօրաւոր կերպիւ գործակից կը ըլլան արժանայարգ և պատուաւոր ընելու գաղղիացի անունը յիշեալ երկիրներուն մէջ»:

«Կարսին ալ ժողովոյն մէջ որ մօտերս գումարուեցաւ ի շուրջ Վապին նախագահութեւ, Նորին Վարդապետութիւնը յայտնապէս զրուցեց թէ ինքը խնդրած չէ որ գաղղիացի և աւստրիացի զօրքը անփշաղէ մեկնին քահանայապետական երկիրներէն: Զաւեցուցեր է նաև թէ անոնց մեկնիլը ընդհանուր կերպիւ ուղեւոր իւր գիտաւորութիւնն էր արգելու որ երկու հոռմէպաւան մեծ տերութիւններ չկուրին իւր հողոյն վրայ: Բայց այժմ վստահութեամբ կը թողու ի խնամս Վերին Տեսչութեան զապադայ ընթացքը իրաց և հրաման տուած է որ հրապարակու մաղթանքներ ըլլան առ լստուած խաղաղութեան հաստատուն մնալուն համար»:

«Իհարժայէն, որ Չինաստանի սահմանագիծոց մօտ Ռուսաց վաճառաշահ քաղաք մըն է, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը գրեն Վաղղիոյ Սինիէ-օր օրագրոյն ի մասին Ռուսաց կայսերական եկեղեցական առաքելութեանը ի Չինաստան: Իստեղ արժան է որ Ռուսաց կառավարութիւնը հոգեւորական մշտնջենաւոր պաշտօնատուն մը ունի ի Բէքին և որուն պաշտօնատարները 5 տարին անգամ մը կը փոխուին»:

«Միայն տարի այս տուրքերութեան մեկնիլը մեծ փառաւորութեամբ եղաւ: Վանդի 4000

## ՆԿԱՐԱՐՈՒՄ ԿԵՆԱՅ

Ղաղաքայ Փարսկացի և Զաւանակին, յորում եկաց:

(Հարուստութիւն: 1)

Ի սակաւամասն բանիցս Ղաղաքայ և զայս և մաստախրել կարեմք, եթէ քահանայապետը ժամանակին ցուրտ աչօք հայելին ի հալածանս յայտնի և գոյցէ սակաւիկ մի և ինքեանք պատճառը լինէին այնց: Վանդի ասէ Փարսկցին՝ տու Վահան դարձուցեալ զխօսս, «Չեզն իսկ գիտեք, եթէ ի ժամ վախճանին զինչպիսի ահաւոր նզով գրով ի վերայ զլսաւորաց քահանայութեւ ասացեալէ (Ուստիս խորենացին)»:

Նզովքս այս թէ և գրաւոր լեալէ՝ որպէս ուսանիմք. սակայն չէ ժամանեալ առ մեզ: Որք հալածիչք էին սրբոյն ի կենդանութեան նորա, անշուշտ հրոյ և հողմոյ տուեալէ նոցա և զայն ամենայն, որ ելեալ ի գրէ նորա՝ զգաւնաշունչ բարս պարեգօտաւորաց հորանել ունէր առաջի որոց գալոցն էին ազգը: Եւ իցին մատանց են ապաքէն աշխատանք, որ չերևի այժմ ի միջի ասացեալն ի խորենացւոյն: Վանդ չափաւ յինք և ի Վահան խաղաղութեան, յորում անշուշտ վշտացեալն այր բողբ ունէր բառնալ թէ և ի հե-

(1) Տես լազրոյ 592-593 թիւերը:

ուստս, յունկս վսեմախոհին սեպհոյ ընդդէմ աբեղայոց: Նոցին աշխատասէր ձեռաց են գործք, որ պակասին այժմ երկրորդն թերթին ի թղթոյն Փարսկացւոյ, յորս գուցէ ընթերցասէր պարեգօտաւորն հանդիպեալ իցէ ծանրալուր բանից յաղագս եղբարց իւրոց:

«Ու զինոսս ըմբերանեցէ սաստելով և չափ գնէ բանի և լուութեան»:

Իւ զի ըմբերանիչն չէր ի միջի, յոր սակս և ոչ գանգաղեցան ի հեղձուցանել զսուրբն Սոփեսոս: Վինուզն նախանձու պղտորեալ ունելով զխորհուրդս՝ պարեգօտաւորը ոչ կարէին պարզ աչօք տեսնել զյառաջադիմութիւն ի մաստուն արանց: ամին իրի ի լսելն զհամբաւ լուութեան առն ուրուք՝ ոչ գտանէին անձանց հանգիստ: մինչև հալածական զնա առնէին ի միջոյ իւրեանց: Միայն ահա ոչ փախեալ ի նոցա նախանձուէ և խոսքովի քանդի ասէ զմանէն Փարսկցին:

«Նարատ և յամենեցունց յարգելի յոյն տէր խորովիկ, չէ ևս հասեալ ի սահմանս մեր՝ մինչեւ գայր ի ճանապարհի և լուան, որպէս ի վերայ թշնամոյ ընդդէմ զինեցան ասելով. «ահա ուր գայ միւս թարգմանն»:

Իւ օրհնելոյն ի հեռատանէ լուեալ զբռնչուն մահաձայն

աղեղանցն՝ աղօթեաց առ Բարձրեալն և վաղ-վաղակի ընկալաւ զնաղիւրն: Որում և տեսչալի նշխարացն այլք՝ և ոչ մեք, արժանի եղին ընդունակութեան»:

Ոչ լուազունի վիճակի հանդիպեցան տէր Վերահամ որպէս նշմարել կարեմք ի բանից Ղաղաքայ, ընդ նմին և այլք բազումք, «որոց ոչ բացեալ ի բարեբան զերանս իւրեանց՝ վախճանեցան»:

Ի միջի սոյնօրինակ գառն հանգամանաց երևելցաւ Փարսկցին Ղաղաք: Թէ և անյայտ է մեզ անուն ծնողաց նորա. սակայն որպէս երևի, աշխատեալք զնորահասուն Ղաղաք ի տան ի գեղին Վրաց լեւաշայի, յորոյ ի գրան կը թէին զնա յուսումն գայրութեան: Վստանացեալէր ի շահանս այն՝ որպէս գիտեմք, յիշուէ Վրաց ի մօրաքոյր Վահանայ Սամիկոնեի: Սոյն այս լեւաշայ էր, որ խնդրեաց պարգև յարքայէն Պարսկ յաղղութեան զօրոյն երանելոյն Հմայեկայ և ածեալ ևտ ցմայ իւրեանց, որում Չուիկ կարգային անուն: Ի տան սորա անուցեալորդիք նահատակին Հմայեկայ՝ Վահան, Վասակ և լրտաշէս, բաց ի չորրորդէն, որ ի Տոյս յիւր ի դայեակս էր մահացեալ: ուսան և յառաջա-



Հոգիէ և ամեն տեսակ զինուորներէ բաղկացեալ զօրագունդ մը ընկերակից եղաւ յիշեալ առաքելութեանը մինչև ի սահմանագլուխ տէրութեան : Այստեղ պատերազմական կրթութիւն մը կամ կեղծ պատերազմ մը ի գործ դրուեցաւ : Չինացիները ամենքն ալ ապշեցան մնացին տեսնելով Սուս զինուորաց քաջակրթութիւնը և մանաւանդ ձիաւոր և թնդանօթածիգ զօրաց յաջողակութիւնը և վարպետութիւնը :

«Ինչպէս զարմանալի ծառաներ» փոխադրելով ամեն հարկաւոր բաները հանգիստ ձանապարհօրդութիւն մը ընելու համար լայնատարած դաշտագետիկներուն վրայ յիշեալեկեղեցական առաքելութեան առջևէն գացին և վրաններ կարգադրեցին ի կերպի, որ Չինացւոց սահմանագլուխէն 8 վերսթ բացակայ քաղաք մըն է : Այս առաքելութիւնը բաղկացեալ է ամեն աստիճանի եկեղեցականներէ, ընդ կառավարութիւնը առաջնորդի մը, և ընկերացեալէ զինուորական շատ պաշտօնատարներէ ու տէրութե խորհրդական խորհրդի երեւելի անձնէն :

Յարգւոյապատիւ տէր ,

Կոստանդնուպոլիս , 16 մարտի 1880 .

Ազգիս յառաջադիմութեանը անյադ տենչանօր սպասող համագլխի սրտերուն քննադէտութիւններէն զնոնցք զպրոցական յառաջող իմութեանց վրայօր տուած լուրերնիդ , այս առթիւ նուաստութիւնս ալ կը համարձակիմ հաղորդել ձեզ գրով , ինչ որ եկեղեցւոյ ազգային վարժարանին , իր ընթացքին մէջ՝ արդեամբք ցըցուցած յառաջագէտ զարգացումը , ի հանդիս տարեկան քննութեան յորում պատիւ ունեցայ ես ինքն անձամբ ականատես և ականջալուր գտնուելու :

Չէր կրնար ինչանդադատիլ ազգասէր Հայուն մը սիրտը , ու անդայ գտնուիլ երբ տեսնար տառապեալ ազգերնուս սրտին սիրելի հատորները , այն ուսանող մանկտիքը կըսեմ , որոնց աւագագոյնը , մանկական թովթովախօսութենէն հաղւ ազատած , պատանեկութեան 12 կամ աւելին 13 տարուան ձեռք զարկած , խիստ արժանաւոր պատասխանատուութի կընէին իրենց ուղղուած այլևայլ հարցմունքներուն , և ան ալ չէթէ սովորական եղած քննութիւններուն պէս շատ անգամ ականջներնուն վարժած ձայներուն , այլ համազգի և օտարազգի ուսումնական պալոնաց անաչառ հարցումներուն :

Այնպէս կը կարծեմ որ տընջեալական դպրոցի մը ուսանողք , ասանկ մատաղ հասակի մը մէջ յարուգէ անգամ քան զայս աւելի յառաջադիմութիւն մը չեն կրնար ընել , թողոր ազգերնուս ներկայ վիճակին բաղդատմամբ , որ ոչ ուսումնական դաստիարակ կարգադրի ձեռքուն մը ունիմը , և ոչ օրինաւոր դաստիարակութեան որոշեալ եղանակներ ընդհանրապէս , որով այս

դէմք հանդիսացան յամենայնի և հաջակաւորք : Ինչ սոսին ուսուցանէին ի դրան ինչեքսիս և զձադար , որ թէ և ըստ տիոց , աւագագոյն էր քան զձաճան , այլ սակայն սննդակից էր նմա և խաղակից , և որպէս , ինքնին իսկ խոստովան լինի՝ կրէր ի խաղու դարկանելու Վաճանայ զկնի նորա : Օրագացեալ սոցա ի միասին՝ սիրով բարեկամութեան և ընկերութեան կապեցան ընդ միմեանս , իւր այս իսկ նախածանօթութիւն էր , որ ետ Վաճանայ ի մատաղահաս ընկերին շնորհել զնախանձելի ձիրս և շնորհս , զոր յետոյ բարգաւաճեցուցանել ունէր իմաստնախնդիր մանուկս այս յերկար դեգերմամբ յուսմունս , և յօգուտ հայրենեաց և ի փառաւորութիւն անուան իմաստնոյն Վաճանայ ի գործ դնել :

Ի սմին ժամանակի տկանաւոր հանդիսանայր ի Հայո հայակապն այն լղան՝ որդի Վասակայ լրծրունւոյ , որ մեծաւ սիրով վարէր ընդ ազգակցի իւրում աստուածամարտին Վեհրուժաշայ . Տեսեալ լղանայ զանխորհուրդ և զանխմաստասէր բարս հօր իւրոյ , ընդ որ զարեալ յոյժ գնաց առ սուրբն Վահակ զենքիկեց եղև , մերկանալով զհանդերձն զինուորական : Ողբալով զնուաւրումն թագաւորութեան Հայոց և

աստիճան յառաջադիմութիւնը , այն վարժարանին բաղմանքով դաստիարակ անխորհ աշխատասիրութեանց արգելեմք է ըսելը՝ ճշմարտութեան պահանջած հարկը կատարելով՝ անշուշտ :

Կաղաչեմ յարգոյ տէր , բարեհաճեցէք ձեր պատուական քաղաքի էջերուն մէջ տեղի շնորհել այս գրոյս և ընդունիլ իմ անկեղծ շնորհակալութիւնս և իմ յարգանաց հաւատարմը :

Աշխատի ԴՆ :

Երբեք պատասխանի առ Վաճան :

Կըցաւիմք դարձեալ , տեսնելով որ մեր եղբայր Վաճան իւր բարկութեանը աստուածութենէն մուցեր է թէ՛ ինչպէս լինէր պատասխանել . Insulter n'est pas répondre. այլ ընդհակառակն տկարութեան և իրաւունք չունենալու անժգիտելի ապացոյց մըն է : Վաճանի 374 թիւը կարգացողը իսկոյն կիմանայ մեր ըսածին ճշմարտութիւնը : Իայց կերելի թէ յիշեալ քաղաքին իմբագիր-տնօրէնը կը կարծէ թէ մեծ քաջութիւն մը գործած է զմեզ թշնամանելով , և չգիտէր թէ իւր այս ընթացքը արհամարհելի և դատաւարտելի է , որուն մեք չեմք ուզեր հետեւիլ , չեմք ուզեր չարին չար հատուցանել . ապա թէ ոչ , կրնայիք դիւրաւ պատասխանել թէ՛ . . . խեղճնորութեան աստիճանի ալ փոխադրուել է : Վեք ևս այս թշուառ աստիճան , Վաճանի գրածին պէս , առաւել ցաւոյ ինչպէս արհամարհանայ արժանի ինչպէս արհամարհի :

Դանք այժմ համառօտիւ պատասխանելու յիշեալ օրագրութեան միւս գրածներուն , որով յայտնի կընտոտովանի , թէ և անուղղակի կերպիւ , թէ ծաղրած և նախատած է պառաւ տիկինները : Սակայն իբր ի պաշտպանութիւն իւր կրտէ թէ՛ «Խոստանդնուպոլսոյ քաղաքակրթեալ լեզուին մէջ պառաւ ըսելով զառամեալ և աղճատախօս կանայքը կը հասկցուն և ոչ թէ խոհական և զգաստ ծեր տիկինները : որոնք ալ մեն ժամանակ յարգանաց և ակնածութեան արժանի են» : (Իայց անշուշտ պէտք է որ չգառաւմն երբեք , որպէսզի Վաճանի յարգանացը և ակնածութեանը արժանի ըլլան )

Վեք գիտեմք որ պառաւ և ծեր բառերը , ըստ Հայկազեան բառարանին , միւսնոյն նշանակութիւնը ունին . առաջինը իրական և երկրորդը արական կամ հասարակ բառ է : Օրագրութիւնը խոր ծերութիւն կընշանակէ , և նախատելի չըլլալէ ի զատ , միշտ պատկառելի և ակնածութեան արժանի է քաղաքակրթեալան ձանց առջև : Սակայն Վաճանի իմբագիր-տնօրէնը իւր յանձնարք բողբոջելու համար , նոր և տարբեր նշանակութիւններ կու գէ տալ Հայոց բառերուն : Այս փախստեան հնարքը՝ որչափ որ հանձնարել ալ եղած ըլլայ , ամենին արժէք մը չունի . քանզի տարի մը անցնելէ ետե , նոր

զըռնադրութիւն Պարսից և զախոն աստուածուրացութեան արմատս արկեալ ի տան լրծրունեաց՝ անկեալ յոտս սրբոյն Վահակայ զսրբմ կրօնաւորութեան խնդրէր տալ նմա . զի հեռացեալ յաշխարհէ աղօթից տացէ դանձն՝ մոռանալով զաղէտս ժամանակին : Ինչ որ թէ և ոչ հաւանէր ի սկզբան անդ քահանայապետն Եր . սակայն զկնի դարձի նորա յաշխարհէն Պարսից ընկալաւ լղան զգանկալին սրբմ : Իւր այնուհետե երկեալ առանձնանայր ի իրողութե գաւառի , և ինէր՝ որպէս թովմայն ասէ լրծրունի «Երանելի մարդկան և հաշարիւ գիւտց» :

Ինչպէս ալ աշակերտեցաւ Վաղար առ ոտս լղանայ , որ և քեռի գորով Վահանայ Վամի կոնենի՝ ընկալաւ զպատանին և զխաղակիցն ազգակցին իւրոյ սիրով և ոչ զընցաւ ի նմանէ զընտաբեր զիւր վարդապետութիւն , զատուցանելով զնա ի ծառայութենէ աշխարհիս պարեգօտիւք : Օկնի յերկար մի դեգերելոյ յուսումն սրբազան տառից առ ոտս սրբակրօն առնը ըստ հրամանի նորին և վարդապետացն իւրոց Վահակայ և Վեստրոպայ գնաց ի Հոռոմս , ուր և յունական ուսմանցն պարապեալ , զարդարեալ զմիտս իւր ազգի ազգի քիտութեամբք և առաւելապէս արուեստիւն հռետորականաւ՝ հրաշարի

միտքը ինկեր է՝ Վաճանի և Իայց զհարգ և իցէ , եթէ Խոստանդնուպոլսոյ ազգային յարգոյ ուն տեսնականները հաւանութիւն կուտան այս նոյն րաձեւութեանը , յայնժամ մեք ևս սիրով կընդունիմք զայն , և յետ այնորիկ ի պատահել առթից , փոխանակ պատասխանելու զընդցելու : Եւր ինչպէս կըսեմք , որպէսզի մեծ անպարտաւորութիւն մը ըրած չհամարուիմք Վաճանի քիտնալ կան իմբագիր-տնօրէնին առջև :

Վեննայի Եւրոպա անուն ընտանեկան օրագրոյն վեցերորդ թիւոյն մարտի քաղաքական տեսութեանը մէջ յետագայ յօդուածը կը կարդամք :

«Ինչպէս զօրապետը Սուլթանի իշխան ընտրուելէն ետքը՝ անակնկալ կերպով Պուրթէշի ազգային ժողովէն Վալաքիայի համար ալ իշխան ընտրուեցաւ , թէպէտեւ յառաջագոյն Պուրթէշի ժողովոյն մեծագոյն մասը Պիպիսոյ իշխանին կողմէն էր : Եւր վրայ Բարձրագոյն Սուլթան տէրութեանց առաջարկեց որ Փարիզի դեսպանաւ ժողովը նորէն դուստարուի և Գուզային՝ իրաւանց հակառակ կրկին ընտրութիւնը մերժուի : Եւր ինչպէս կայսրը յանձն չառաւ այս խնդիրը , հապա Սուլթանին կրկին ընտրութիւնն իբրեւ օրինաւոր ճանցաւ միանգամայն ծանոյց թէ պատերազմի դէպք (casus belli) կը համարուի՝ եթէ մէկն ասոր դէմ ելլէ : Բարձրագոյն Սուլթան ալ մէկալ կողմանէ տէրութեանց ծանուցադիր խընդկեց : որուն մէջ կը յայտնէ թէ՛ «Ինչպէս իշխանութեանց օրինաւոր տէրն ըլլալով , Սուլթանին կրկին ընտրութիւնն անվաւեր կը հրատարակէ և ինքն բաւական զօրութիւն ունի նոյն երկիրներէն ըստ բաները առանձին կարգի դնելու . ուստի և օտար տէրութեց միջամտութիւնը չընդունիր» :

Այս տեղեկութիւնները ըստ մեծի մասին սխալ են : Բանդի , ինչպէս ամեն մարդ գիտէ , Եւրոպայի կայսրը , նմանապէս միւս մեծ տէրութիւնները Բարձրագոյն Դրան առաջարկութիւն սիրով ընդունեցան , և յայտնի է որ Փարիզի խորհրդակցութեան անդամները շուտով պիտի գումարուին Գուզա գնդապետին կրկին ընտրութեան խնդիրը որոշելու համար :

Հրէից թագը սպանեալ՝ դադրեցուցոյն դատաստանը տակաւին ի կախ կըմնայ : Բանտարկեալ յոյն մատաւառիկ և հրեայ միջնորդին դատաստանական քննութիւններէն մինչև ցայսօր տակաւին հիմնաւոր բան մը չյատնուեցաւ : Սմանք կը կարծեն թէ յիշեալ դադրեցոյն ինչքանքն սպաններ է , ըստորում յուսահատեալ վիճակի մէջ ըլլալը ապացուցեալ է : Այս կարծիքը երթալով կը հաստատուի , թէպէտեւ բժշկաց , ուսանց կարծիքը համաձայն չէ և մանաւանդ հակառակ է այս ենթադրութեանը :

Բաղադրիս Գաղղիոյ կայսերական հիւանդանոց

զաղափօրս ունելով առաջի աչաց զգիրս սրբոց հարց եկեղեցւոյն (Յունաց , Իարձ արարեալ անտի ի հայրենիս՝ եկաց առ Կամարականս , որք ազգախառն էին Վամիկոնէից . քանզի տէրն լրջարունեաց լրջաւոր ի կրօնութեան ունէր զընտարքալին Վարդանայ : Այս սիրով մտերմութե կապեցաւ ընդ որդւոց սոցա՝ Երեսեհի տեաւն Շիրակայ և Հրահատայ , որք և յետոյ ապա մինչև ցրեթին կէտ կենաց փարպեցւոյ ոչ զաղարեցան ի սիրելոյ դնա և պաշտպանելոյ ի յարձակմանէ ի վերայ նորա թշնամեաց : Վաճան տեսնելով զանգագար չիթութիւնս տառապեալ աշխարհիս Հայոց և ձանձրացեալ յորմեքի տեսարանացս՝ կամեցաւ աղօթից պարապել և փոքր մի հանգչել : (Յոր սակս դէմ՝ երեալ գնաց ի Սիւնիս , ուր և յամեաց ամս երկուս՝ անցուցանելով «գմեռն ի քարայրի առաւն միում» հաշակելոյ ի բնակաց դուռառին յամենայն կրօնաւորութիւնս , որում անուն էր Սովիւս և տեղին՝ Ենձուկ , և զամառն յաղաքս տօթոյ տեղւոյն՝ քահանայապետ աշխարհին՝ տէր Սուլթան , տանէր զնա սու ինքնուր և լինէր ի հովու» :

Պիտի շարունակուի 8



յին բժիշկ մօտ «Բամբուր» ի սկզբնական մեծ-  
ւոյն դիակը քննելով զորակներ էր թէ անձնա-  
պանութիւն չէ : Ետքէն հարկ ընդունելով նորէն  
ստուգել այս խնդիրը, զինի ութ աւուրց դիակը  
գերեզմանէն հանուեցաւ և վեց բժիշկ վերըս-  
տին քննեցին զայն և հաստատեցին մօտ «Բա-  
մբուր» կարծիքը, ինչպէս կրտսնաւոր հետե-  
ւալ յայտարարական թղթէն :

Այս, ստորագրեալ բժիշկըս, ըստ խնդրոյ  
պատկանեալ իշխանութեան, գերեզմանէն հա-  
նել տալով քննեցինք զդիակը, զոր ներկայա-  
յոցին (մեզ իբրեւ դիակին մօտ «Էրպիթ»  
գաղղիացի հպատակին, որ ներկայ տարւոյս  
մարտի 5-17ին օրը մեռեալ գտնուեցաւ քա-  
ղաքիս մէջ թաղին մէջ : Ուստի կը յայտնեմք թէ  
մօտ «Բամբուր» ծանօթագրութեանը մէջ  
յիշեալ վերջէն վաղած արիւնէն և երկրորդա-  
պէս արիւնը շնչուածութեան շաղկապ մէջ մտնե-  
լէն և հեղձուցանելէն յառաջ եկած է մահը :

Այս կարծեմք թէ վերջին ուղղութիւնը,  
ձեռք, անոր խորութիւնը, նմանապէս բազուկին  
(գօլ) և արմիան (պիւլք) վրայ եղած վերայ վի-  
ճակը կերելին մեզ մերժել զանձնապանութիւնը,  
մանաւանդ ածելի մը պէս գործիքի մը միջոցաւ :

Ուստի յանձնեցինք առաջնակայ վկայութիւնս,  
որ ի պահանջէ հարկին ծառայութիւն ընէ :  
Իզմիր, 13-25 մարտի 1859 :

(Ստորագրեալ) : Փ. Ռաֆոր,  
Ստորագրեալ :  
Չերլ Պ. Ռաֆոր,  
Ե. Լ. Ռաֆոր :

(Ստորագրեալ) : Ս. Ստրանս,  
Ե. Լ. Ռաֆոր :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 1 ԱՊՐԻԼԻ

Օսմանեան բարեկամ կառավարութիւնը,  
օգոստոսի միջին մարդասիրական զգաց-  
մանցը համեմատ, ցանկալով ըստ ամենայն մա-  
սին քոհ ընել քրիստոնեայ մողոլութեանը,  
միտք ունի, կրտսն, նահանգաց ընդհանուր կա-  
ռավարչաց հետ մեծատնիւն քրիստոնեայ գոր-  
ծակալ մը յուղարկել, որ իբրեւ ընդհանուր  
խորհրդոյ բարտաւար, կառավարչին գործողը  
և տնօրէնութեանցը մասնակից ըլլայ : Եւ այս  
կերպիւ քրիստոնեայ մողոլութեանը անշուշտ  
գանգատ ընելու պատճառ մը չեն ունենար  
ընդդէմ մահմետական կուսակալաց :

Այստեղեկան հրովարտեալ, Ղենէլզատե-  
Ռիա փաշան Չըլթըրի կառավարիչ և Իմին  
փաշան Պայազիտի գալմաքամ անուանեցաւ :

Օգոստոսի միջին կայսրը հաճեցաւ  
հետեւեալ շքանշանները շնորհելու :

Բարձրագոյն Սեմ-Ալի փաշան Մալի փաշա-  
յին և բարձրագոյն Սեմ ծովապետ Սեհեմ-  
մետ Լի փաշային զմեծ ժապաւէնը սրբոյն Լի-  
զեքսանգր Եփեսոս կարգին :

Ըրտաքին գործոց տեսչ Բալմալի Բալա-  
փաշային Սպիտակ Ըրտաքին մեծ ժապաւէնը :  
Կայսերական երաժշտական գործին կառա-  
վարիչ Նեմի փաշան և մաքսատանց ընդհանուր  
տեսչ Զեմ Բալմալի սրբոյն Սեմի Բալմալի առա-  
ջին կարգի շքանշանը ընկալան : Իստանբուլը  
Սեմի Բալմալի առաջին հանգ պաշտօնատար Բեա-  
միլ-Ալի սուրբ Լի փաշային երկրորդ կարգին շքա-  
նշանը ընկալան : Ուրիշ քանի մը պաշտօնատա-  
րաց ևս զանազան շքանշաններ շնորհուեցան :

Կոստանդնուպոլսոյ Լիզիոյ ընդհանուր  
հիւպատոս միտք Բեմի Բալմալի, ընկերութեամբ  
իւր ազնուական ըմպելի, անցեալ մայիս 22ին  
աւստրիական շոգենաւով մեկնեցաւ ինչպէս  
զմ երթալու, ուսկից Լիզիոյ պիտի երթայ :

Բարեկարգութեան (Թանգիմաթ) մողոլը  
շատ զբաղեալ է ի մասին նոր կարգադրութեց,  
որ Կոստանդնուպոլսոյ Զեմի Բալմալի սահ-  
մանուն : Յիշեալ նահանգաց երեսփոխանները,

որոնք Կոստանդնուպոլսոյ կրտսնութիւն ժամանակ  
մը ի վեր, քանի մը անգամ կանուցան թան-  
գիմաթի մողոլը և հարկաւոր տեղեկութիւններ  
առնուեցան վի կարօտութեց նոյն երկրներուն :

Օգոստոսի միջին կայսրը հաճեցաւ Սեմ-  
Ալի կարգին շքանշանը շնորհելու Սահապեան  
յարգոյ Լիտոն Էֆենտիին ի վարձատրութիւն  
իւր հաւատարիմ ծառայութեանց :

Պաշտապետ հասած ըւրերը կը ծանուցանեն  
թէ նոյն երկրին անդորրութիւնը բարւոյն վիճա-  
կի մէջ կը գտնուի այժմ : Յիշեալ նահանգին  
կուսակալ Լիտոն փաշային մօտեցաւ Ս. Պոլսոյ  
գաղղի ըւրը ամենեւին հիմն չունի եղեր :

Ղիտոնի նախորդ ընդհանուր կառավարիչ  
Լիտոն փաշան Կոստանդնուպոլսոյ կրտսնութիւն  
ուր տան օր կայ որ հասած է Լիզիոյ գաղղիին  
և իզմիրէն գալով :

Լիտոնի տեսչ Զապի փաշան անցեալ  
շաբթու Պէյոլու գնաց յայտնութիւն սրբ  
Զեմի Լի Գիւլիէ Լիզիոյ գետնին :

Զապի փաշան օգտագնաց արուեստագէտը,  
Կոստանդնուպոլսոյ մօտեցաւ հասած ի Ս. Պոլսոյ և  
Օ. Պոլսոյ տնօրէնութեանց օրերը օգտագնացի  
գնալով քանի մը անգամ օգր պիտի ելն ի ներ-  
կայութեան հասարակութեան :

ՔԱՆԱՔԱՆ ԵՄԻՐ

Չիլաւիա, 5 Ապրիլ :

Լիզիոյ ամսոյ 21ին փառաւոր հանգէս մը  
կատարեցաւ Պուճա գեղէն 20 րոպէ հերու Բա-  
րաֆիս ըստած տեղը : Ուր Լիտոնի երկաթուղ-  
ւոյն մէջ նոր կայարանը (սթաշիօն) պիտի շինուի :  
Այս հիմնադրութեան հանդիսին ներկայ գտ-  
նուեցաւ նահանգիս կուսակալ Բեմի փաշան,  
ընկերութեամբ զինուորական և քաղաքական  
գործակալաց և ուրիշ երեւելի անձանց : Լիզի-  
ոյն շինութիւնը, որ գեղարուութեամբ  
խիտ ծանր կը բարդ, առայժմ մինչև Բեմի  
ըստած տեղւոյն մօտ հասած է, որ Սեմի Բալմալի-  
էն քանի մը մղոն անդին է :

Լիտոնի մէջ Սահապ լիտոն, որ մինչև  
ցայսօր ի Փարիզ կը գտնուէր, յետ այսօրիկ ի  
Թեոֆոլիա (Լիզիոյ) պիտի փոխադրուի և այն  
տեղ պիտի շարունակուի հրատարակուի ի տպա-  
րանի խալիպեան ազգային ուսումնարանին :

Կոստանդնուպոլսոյ մէջ Յիշեալ անուանով կի-  
ստանայ հանգէս մը պիտի հրատարակուի,  
խմբագրութեամբ երեք արժանապարհ հոռմէա-  
կան Հայ գիտնական երիտասարդաց, որ են  
տեղաբնիկ Պէյոլու Զեմի Բալմալի, Կարապետ  
Գարապաշեան և Սրապիոն Զեմի Բալմալի :

Այս գրական պատկերազարդ հանդիսին տա-  
րեկան ստորագրութեան գինն է 160 զէշ : Լի-  
կու հարկը բաժանորդ ստորագրութեան անմի-  
ջապէս ետքը, իւրաքանչիւր ամսոյն 1ին և 15ին  
պիտի հրատարակուի : 16էջ քառաւոր և իւ-  
րաքանչիւր թերթ երկու հատ պատկեր պիտի  
ունենայ : Ստորագրութեան տեղիքն են ի Ս. Պոլսոյ  
Սահապեան պարոն Զարու Թիւնիին գրա-  
տունը որ ի Սեմի Բալմալի և ի Պէյոլու մօտ  
Լիտոնի գրատունը թէպէտ օրին մօտ :

Թէ հրանէն կը գրեն թէ օգոստոսի Զահին  
հրովարտեալ, Ս. Պոլսոյ Զահին Լիտոն Պար-  
սի տեղութեան լիազօր գետնային անուանեցաւ  
ի Կոստանդնուպոլսոյ և Հասան-Լի-Լիտոն,  
որ Հահին բանակի օգնական զօրապետ է, իւր  
զօր գետնային կարգեցաւ ի Փարիզ և ի Լիտոն :

Հաւաքական միջոցաւ Լիտոնի հասած  
ըւրերը ապրիլի 5էն են ըստ նոր տուածին :  
Լիտոն Տէրպի և միտք Տիգրայի նոյն օրը ծա-  
նուցին երկու խորհրդանշանաց մէջ թէ Թա-  
գուհային հրամանաւ, բարձրագոյն ամսոյն  
18-30ին պիտի ընծուի :

Լիտոնի Ս. Պոլսոյ Լիտոնի օրագիրը կը  
թէ մեծ տեղութիւններ կը ընդգրկեն որ Լիտոնի  
և Սահապի զօրքերը գետնային զօրութեան բա-  
նախօսութեց ժամանակը, երկու մղոն փոփոխ-  
կի ետ քաշուին հասարակաց սահմանագլխին :

Լիտոն կոմսը ապրիլի 1ին ըստ նոր տուած  
ին փրագարծու ի Լիտոն, ուր պատերազ-  
մական սրտորոտութիւնները մեծ գործունէութե-  
ամբ կը շարունակուին :

ԱՌԻՍՏՐԱԿԱՆ ԵՄԻՐ

Չիլաւիա, 5 Ապրիլ :

Փառաւոր քիչ մը հանգստութեան մէջ կը  
գտնուի : այս շաբթու Լիզիոյ տեսչին 700  
կենդինար ծախուեցաւ 77 զէշ : Լիտոնի այսօր-  
ուան գինը 192 զէշ չէր : Տօրոնը ըստ տե-  
սակին կրկնաւոր 230-250 զէշ կենդինար : Բա-  
պիտի արժէքը 300-319 զէշ է : Լիտոնուած  
բուրդը 555 զէշ վաճառեցաւ կենդինար :

ԾԱՆՈԹԱՅԻՆ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

ԳԼԳՆԵՐ

Թարգմանաց ի գաղղիէն

Արժանապարհ տէր Յովնանէ Տ. Կարապետեան Տէրպիոյ :

Տիւրք ի Կոստանդնուպոլսոյ

Ի տպագրատան Յ. Տէրպիոյ :

1859

Այս փոքրիկ գրքից, որ երբեք պիտի չբարեկամայ  
պարբերէր Բայ Կոստանդնուպոլսոյ իւր  
ճիշտութիւն Ս. Պոլսոյ գրքիւն որ Կոստանդնուպոլսոյ իւր :

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԵՅՈՒԹԻՒՆ



Գիշապարհ Թիւրքի Զօրքից :

Որոյ առանձնաշնորհութիւն տուեալ է ամեն  
կառավարութիւններէն և աշխարհիս բոլոր մա-  
սանց մէջ այս գեղահատից օգտակարութիւնը  
ծանուցեալ ըլլալով, ամենեւին համբաւաւոր բը-  
ժիշկները սահմանաւ և պատուիրած են անոնց  
գործածութիւնը :

Այս հաշակաւոր գեղահատից խիտ օգտակար են արեւը  
մարդիկ, տկար կամ տկարացեալ կաղնաւոր մարմնոյ զօրա-  
ցնելու և բժշկելու ամեն կերպ հիւանդութիւնները որ և  
կցէ պատճառ : Ծագած ըլլան և Այս գեղահատից ներգործու-  
թիւնը կը հետազօտէ անոնց սեղմելու ուր որ կը գտնուին և  
առանց սաստիկ ճգնաժամ և նեղութիւն մը պատճառելու հի-  
ւանդին գրեթէ հրաշքի ազդեցութիւններ յառաջ կը բերէ,  
որոյ հաւատ ընծայելը գոհաւոր պիտի ըլլար, եթէ փորձը  
վերջաւոր չըլլար մեզ :

Զօրքից բժիշկին դիւանը, որ Լիտոնի իւր կենդանական  
տանը մէջ է, խիտ բազմաթիւ վնասակար կը պարտնակէ,  
որոյ վնասակարութիւնը ամենեւին տարակարգ չգէր այս գե-  
ղահատից անվարութեանը վնասակար, հաւատարմ ըլլա-  
նով կը հետազօտէ անոնց սեղմելու ուր որ կը գտնուին և  
առանց սաստիկ ճգնաժամ և նեղութիւն մը պատճառելու հի-  
ւանդին գրեթէ հրաշքի ազդեցութիւններ յառաջ կը բերէ,  
որոյ հաւատ ընծայելը գոհաւոր պիտի ըլլար, եթէ փորձը  
վերջաւոր չըլլար մեզ :

Խիտ համբաւաւոր բժիշկները և Եւրոպոյ բժշկական ըն-  
կերութեանց երեւելի ժողովները կը պատուիրեն իրենց հիւան-  
դաց զօրածնութիւնը յիշեալ գեղահատից, հաւատարմ ըլլա-  
նով ներքին համոզմամբ թէ անհայտ է գտնելու ուրիշ գեղ  
որ ասկէ աւելի ընդհանուր, աւելի ապահով և աւելի ազդու-  
ըլլայ, մանաւանդ այս կլիմային ներքեւ ուր հիւանդութիւնները  
կը ընդհանուր անվարութեանը վնասակար, հաւատարմ ըլլա-  
նով կը հետազօտէ անոնց սեղմելու ուր որ կը գտնուին և  
առանց սաստիկ ճգնաժամ և նեղութիւն մը պատճառելու հի-  
ւանդին գրեթէ հրաշքի ազդեցութիւններ յառաջ կը բերէ,  
որոյ հաւատ ընծայելը գոհաւոր պիտի ըլլար, եթէ փորձը  
վերջաւոր չըլլար մեզ :

Այս գեղահատից յատկապէս խիտ օգտակար են վնաս-  
ակար հիւանդութեանց :  
Ընդհանուր ընդհանուր (Զիւրկ Եւրոպոյ) : Զնարգե-  
լութիւն (աւթ) : Մաղձային ընդհանուր (Զիւրկ Եւրոպոյ) :  
Խիթ (քոլք) : Յաւոր որովայնի : Ընդհանուր և նուա-  
զուած ուսոյ : Օձիկ (Եւրոպոյ) : Կանանց ամսական օրինաց  
անկարգութիւն : Ուսոյցաւորութիւն (Եւրոպոյ) : Գլխացաւու-  
թիւն : Բորբոքութեան : Գաղղի (սարք) : Երկաթմաշտեւոր-  
թիւն : Տեւաւորութիւն (մայր) : Յօդաւորութիւն  
(Եւրոպոյ) : Միզարգեւորութիւն : Պարանոցի ցաւ և քա-  
կամ խիթ միզանոցի : Ուսոյց (Եւրոպոյ) : Կեղք (Եւրոպոյ) :  
Ամէն տեսակ որդեգր (սողուն) : Արդիւնական անվար  
(Ֆուլկ Եւրոպոյ) :

Այս գեղահատից, որ կը շինուին զանազան գտնուին ան-  
հայտ վնասակարութեանց, անոր ընդհանուր գործարանաց  
մէջ կը ծախուին ի Լիտոն Սեմի Բալմալի կը ծախուին 244,  
և ի Լիտոն Եւրոպոյ Սեմի Բալմալի կը ծախուին 80 : Իսկ ուրիշ եր-  
կրները, իւր գործարանաց քով կը գտնուին : որոյ անունները  
հետեւեալներն են : Իզմիր Ի. Բալմալի, Կ. Պոլսոյ Ա.  
Սեմի Բալմալի, Տ. Տէրպիոյ, Լիզիոյ Եւրոպոյ, Ս. Բեմի Բալմալի,  
Իտալի Կ. Բալմալի, Ֆ. Բալմալի, Տ. Սեմի Բալմալի, Ս. Բեմի Բալմալի,  
Ս. Բեմի Բալմալի, Լիտոն Ս. Բալմալի :

Յիշեալ գեղահատից տուեալները զանազան մեծութեամբ են  
և կը ծախուին 3, 22, 55, 88, 176 և 264 զրուսուշի իւրաքան-  
չիւրը, և ամէն մեկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցաւոր  
մը կայ, որ այս գեղահատից գործածութեան վնասը մանրա-  
մասն տեղեկութիւններ կուտայ :

Խմբագիր-տէր Եւրոպոյ :

Գլխաւոր Գ. Պոլսոյ Եւրոպոյ :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԴԱՆՈՒՍՈՅ ԱՐԵՐԱՏԵՐ